

POLGÁRI JOG

Kincstári magánjog.

Irta: Dr. Balla Ignác ügyvéd.

Ha a mai magánjogunk jogszabályrengetegét áttekintjük, lehetetlen észre nem vennünk, hogy egy új jogterület vált ki az általánosból, amelyen ugyanazok a jogi kérdések más tartalmú jogszabályok uralma alatt állanak akkor, ha a szembenálló felek valamelyike az államkincstár, mint ha két közönséges halandó állana egymással szemben.

Már régi nálunk a *kereskedelmi jogviszonyoknak* az általános magánjogból való kikülönülése, azoknak eltérő szabályok alá rendelése, és így állt elő nálunk az általános magánjoggal szemben a kereskedelmi magánjog, vagy röviden: kereskedelmi jog. Nem lehet szemet hunyni a *külföldi viszonylatok* magánjogának kikülönülésével szemben sem, amelynek területén ugyancsak parallel szabályozás (egyenesen *külföldi jog* alkalmazandósága) áll elő annál fogva, mert az egyébként azonos tényállású magánjogi jogviszonyban valamilyen *külföldiségi* tényelem szerepel. De kialakult a szemünk előtt észrevétlenül egy harmadik szempontból különböző joganyag is, amelyet *kincstári magánjognak* lehet mondani, és amely mint jus speciale, éppen úgy szemben áll az általánossal, mint akár a kereskedelmi és külföldi viszonylatú magánjog, más lévén a szabályozás ugyanazon magánjogi jogviszony tekintetében akkor, ha a szembenálló jogalanyok egyike magánszemély, és más, ha az államkincstár.

Kétségtelen, hogy a kincstárnak valamely jogviszonyban való szereplése *eltérő* szabály alkalmazását teheti indokolttá, és pedig nemcsak, ha közkövetelést tárgyazó, hanem ha tiszta magánjogi viszonyban áll is. Így pld. az a jogelv, mely szerint a kincstár közkövetelésébe a szemköztes jogalany nem számíthatja be bár jogerősen megítélt követelését (1923: VII. t.-c. 19. §. 9. bek.), hogy viszont a kincstár az ő követelését a szemköztes jogalany bármely követelésébe beszámíthatja (u. o. 42. §. 12. p.), hogy ne lehessen ellene a fennálló jogszabályokban egyébként megengedett esetekben sem biztosítási végrehajtásnak helye,

A M. KIR. KÖZPONTI
STATISZTIKAI HIVATAL
KÖNYVTÁRA

1
A Kézponti Statisztikai Hivatalnak az állományából
Képzésigazgató
Képzésigazgató

(1928: XII. t.-c. 28. §. 3. bek.), hogy kincstári ingatlannal szemben nem harminc, hanem száz év az elbirtoklási idő (Hármaskönyv I. rész 78. cím); hogy vasúti árúfuvarozási és póstaszállítási ügyleteiből eredő felelősségét a törvény által megengedett keretek között korlátozhassa (Kt. 421., 424. s. köv. §-ok) stb. stb. indokolt lehet és indokolt is, ám kifogást kell emelni akkor, ha a kivétel létesítésével, vagyis a parallel rendezéssel a jogalkotás oly ténnyé lép, amelyen azt indokoltnak nem tartjuk, és ha oly rendelkezést létesít, amely az anyagi igazságba, az egyenlő elbírálás elvébe ütközik. Márpedig ez a bifurkált helyzet állt elő a háború és az azt követő idők óta a magánjognak számos parcelláján.

Amikor pedig az alábbiakban e jelenségeket megpéldázom, azt elsősorban nem a dogmatikum kedvéért, hanem azért teszem, hogy a parallel rendelkezések tartalmi igazságtalanságára rámutassak, és hogy a jogalkotásnak ezzel az irányzatával szemben a jogpolitika elítélő szempontjait hangsúlyozzam.

Itt van pld. mindjárt a kényszeregyességnek ma olyan szomorúan gyakorlati intézménye. Törvényhozásunk azt abból a helyes gondolatból indulva ki szervezte meg, hogy vannak gazdasági alanyok, akik önhibájukon kívül jutottak válságos anyagi helyzetbe, és akiket tehát áldozatok árán is érdemes talpra állítani, és megmenteni a közgazdaság számára. Am mit látunk? Az állam ezt a fontos intézményt magára nézve nem ismeri el, következményeit a saját kontójára nem vonja le. Már a 4070/1915. M. E. sz. rendelet, amely a csődönkívüli kényszeregyességi eljárást intézményesítette, 30. §-ában az eljárás hatálya alól kivette az eljárást közvetlenül megelőző három évre hátralékos köztartozásokat, és ugyanígy rendelkezik az 1410/926. M. E. sz. jelenleg érvényes kényszeregyességi rendelet 55. §. 2. pontja is. Az 1923: VII. t.-c. 77. §. 6. bek.-e kimondja, hogy „csődön kívül kötött kényszeregyességek a köztartozásokra nem vonatkoznak”. Nem nézve már most a rendeletek és törvény azon ellentmondását, amely szerint a rendeletek csakis az eljárást megelőző három évre hátralékos közköveteléseket privilegizálják, míg a hivatkozott törvényhely a bármely időre visszanyulókat: valamennyi rendelkezés magyarul azt jelenti, hogy míg más majorizált hitelezők követeléseinek rendszerint túlnyomóan nagyobb részét elengedi az állam azon a címen, hogy az adóst gazdaságilag regenerálni kell, ő maga azonban az adós talpraállítása érdekében egy fillér áldozatot sem hoz, követeléséből egy fillért sem enged el. Sőt annál fogva, hogy a kényszeregyesség a magánhitelezők követeléseit redukálja, az

államkincstárét pedig nem: odafejlődik a dolog, és az államkincstár érdeke az, hogy az adós kényszeregyességet kérjen és kapjon, mert ezáltal hitelezőtársainak követelése csökkennek, ami által viszont az ő követeléseinek fedezete lesz nagyobb és biztosabb. Aminthogy in praxi az is a helyzet, hogy a kényszeregyesség létrejötte folytán a többi hitelezők végrehajtási zálogjogától is mentesült fedezetet a közkövetelések: az adó, illetékek, OTI, MABI, stb. viszik el, értve az elvitelt fizikailag is, mert az első lehető pillanatban, — amikor a magánhitelezőknek még várniuk kell —, transferálják az adós ingóit.

Márpedig ez a bifurkált rendezés a magánhitelezőkkel szemben igazságtalan. A kényszeregyességi eljárás megindítása *előtt* keletkezett tartozásokra — akár köz-, akár magántartozások —, egységesen állnia kell a redukció jól megfontolt általános szabályának, nemcsak, mert csakis az egyenlő elbírálás igazságos, hanem azért is, mert igen sok esetben az egész eljárás nem éri el célját, ha köztartozásaitól, amelyek rendszerint épp úgy a multból felszaporodtak, mint a magántartozások, az adós nem tud szabadulni.

Hogy az eljárás megindítása *előtt* keletkezett köztartozások az adós fizetéseképtelensége esetén nem kedvezményezhetők akként, mint az eljárás megindulása utániak, ezt kifejezésre juttatták Csődtörvényünk 49. §. 3. és 60. §. 3. pontjának rendelkezései is. A Csődtörvény 49. §. 3. pontjának tételes állásfogalása szerint a csőd tartama alatt lejáró köztartozások: tömegköltségek, tehát 100%-osan és a kvótális követelések előtt elégitendők ki —, ami helyes és jogosult, mert ezek üzemi költségek —, de már a csődnyitást *megelőzően* keletkezett köztartozások nem ilyenek, hanem ezek közül a három éven belüliek is csak elsőosztályu csődkövetelések (Csődtv. 60. §. 3. p.), a régebbiek pláne csak másodosztályuak. Ez a klasszifikálás mutatja az akkori törvényhozás bölcs önmérsékletét, merhiszen a törvényhozás akkor is kimondhatta volna, — az államnak pénzre akkor is szüksége volt — hogy a csődnyitás *előtt* keletkezett köztartozások is tömegtartozások. De nem tette, mert kiáltó lett volna a magán- és közkövetelések közötti ily messzemenő különbséget tenni, és — ami ezzel együtt jár —, úgy hozni meg a törvényt, hogy mindent a kincstár vigyen el. Pedig — és ezt különösen ki szeretném emelni —, a csőd esetére vonatkozással még meg is értettünk volna ilyen törvényi rendelkezést, mert csőd esetén *már egy megszűnésre ítélt gazdasági alannyal*, sőt tulajdonképen már egy alanytalan vagyontömeggel állunk szemben, amelynek életrekeltésére már nem is számítunk, minélfogva bizonyos rezignációval azt mondhatjuk: mindegy, mi történik a csőd-

vagyonnal, kő kövön úgysem marad, vigyen mindent a kincstár. Am a kényszeregyességben az adósnak még élő és élni akaró személye áll előtérben, aki a gazdasági nyomászto helyzetéből gyógyultan akar feltápáskodni, márpedig épp ezt a célt hiúsítja meg a kincstári magánjog akkor, amikor három évre vagy ha a törvény rendelkezéseit vesszük —, pláne még régebbre visszanyuló és felszaporodott köztartozásait rajta életben maradhatása árán teljes összegében behajthatja.

Ezt a bifurkált parallel rendelkezést meg kell tehát szüntetni, és pedig úgy, hogy ami a magánköveteléseknek jó, az jó legyen a közköveteléseknek is: a kényszeregyesség előtt esedékessé vált köztartozásoknak a kényszeregyesség hatálya alá kell esniök.

Menjünk azonban tovább! A kincstári jog tanítása szerint az államkincstár nemcsak mint hitelező hozza magát jobb helyzetbe a többi közönséges halandóval szemben, hanem az adós pozíciójában is.

Így látjuk, hogy a kincstár megtagadja saját tartozásainak felértékelését, habár azok a legtisztább magánjogi címen nyugszanak is (1928: XII. t.-c. 6. §.). Ezen törvényi állásfoglalást a közvélemény egyhangulag sérelmezte, és benne, — ami különösen a hadikölcsönöket illeti —, még máig sem tudott megnyugodni. A törvényhozás ebben az intézkedésben nagyonis a könnyebb végéről fogta fel a dolgot. Bizonyos, hogy valamennyi tehertől megszabadította a kincstárt, de bizonyos az is, hogy amit nyert a vámon, azt sokszorosan elvesztette a réven. Mert amit megtakarított: egy bizonyos mennyiségű valuta, de amit elvesztett: polgárainak hite és bizalma abban, hogy a kincstár teljesítési ígéreterre tűzön-vízen át számítani lehet, és hogy komoly értékeket nem fizetnek ama bizonyos villamosjeggyel vissza.

És még nagyobb hiba, hogy a kincstár a felértékelés megtagadásának békáját ok nélkül nyelette le az érdekeltekkel, és hívott ki maga ellen jogos bizalmatlanságot, mert a legegyszerűbb lett volna, hogy amit tartozásainak felértékelése címén fizet, adó formájában áthárítsa az összességre. Ez igazságos is lett volna, mert így a kár az összességet érte volna, nempedig egyeseket, éppen azokat, akik a követelések hitelezői. A törvényhozó az igazságtalan megoldás ódiúmat fölöslegesen vállalta, mert kellő technikával (kár-megfosztás és áthárítás) igazságos lehetett volna.

Hasonló ridegséggel sáncolta el magát a kincstár a volt közös hatóságok és intézmények tényein alapuló követelésekkel (vételtár, bérleti díj, vállalati összeg, ingók természetben való visszaadása stb.) szemben. Nem mondta ugyan ki, hogy azokért semmiféle formában és körülmények kö-

zött nem felel, de amit tett, és illetve amit nem tett: egyértelmű azzal. Amikor ugyanis a magyar államkincstár ellen ilyen perek a dolog természete szerint megindultak, megjött a 4050/1920. M. E. sz. rendelet, amely kimondta, hogy a volt cs. és kir. közös hatóságok és intézmények, valamint szerveik vagy közegeik részéről kötött ügyletekből, egyéb cselekményekből vagy intézkedésekből származott vagyoni jogi igényeket vagy követeléseket további rendelkezésig a magyar állam, ennek szervei és intézetei ellen bírói úton érvényesíteni nem lehet —, a folyamatban levő eljárás felfüggesztendő —, már meghozott ítéletek nem végrehajthatók, stb. A rendeletnek igaza is volt, mert akkor még nem lehetett tudni, miként fognak a volt monarchia javai és tartozásai az utódállamok közt megoszlan, miként fognak ezek az adósságokban participálni, és úgy volt, hogy az érdekelt államok egyezményben fogják ezen kérdéseket szabályozni. De ma, közel másfél évtizedje is még mindig ugyanaz a helyzet, amint akkor volt, egyezmény nem létesült, és nem kell profétának lenni annak kitalálásához, hogy ilyen egyezmény nem is fog létrejönni. Márpedig az csak nincs rendjén, hogy „a további intézkedés” évtizedekig várrasson magára, mert a hitelezők még életükben szeretnének valamit látni követelésükből. Ezért, és mert különben sem igazságos az egyes hitelezőkkel elszenvetetni az államhatalom bajaiból ért károkat, összeírás útján már rég meg kellett volna állapítani, mennyit tesznek ki azok követelése, akik meghatározott fordulónapon Csonkamagyaországon lakó magyar honosok voltak, és ma is azok, és ennek eredményéhez igazodó kulcs szerint legalábbis mérsékelt kárpótlást kellett volna e hitelezőknek adni. Ha azután az állam visszakapja majd egyezmény folytán azt, amit tévesen vagy fölöslen fizetett ki: annál jobb, ha nem: akkor is helyes ez az intézkedés, mert az említett természetű károkat nem lehet éppen azon egyesekkel elszenvetetni, akiket személy szerint ért, hanem e hárokat a közösségnek kell viselnie, amely azt jobban is bírja, mint az egyesek.

Hasonló védelmi pozíciót foglalt el a trianoni szerződés alá eső külföldi tartozások belső elszámolásáról szóló 1923: XXVIII. t.-c. 35. §. 1. bek.-e, amely kimondotta, hogy „abban a kérdésben, megtéríti-e a magyar állam, és mennyiben téríti meg a magyar állampolgároknak abból felmerült kárát, hogy valamely javát, jogát, vagy érdekét oly szövetséges vagy társult hatalom, amely a trianoni békeszerződés 231. cikke e. pontjának megfelelő bejelentést Magyarországgal szemben nem tett, zár alá vette, és elszámolta, külön törvény fog rendelkezni.”

Ez a külön törvény persze ugyancsak nem született

meg mind a mai napig. Igaz ugyan, hogy a békeszerződés végrehajtásával kapcsolatos egyes kérdések rendelkezéséről szóló 1922. XVI. t.-c. 7. §-a felhatalmazta a pénzügyminisztert, „hogy a jelen törvény alapján foganatosított ki-sajátításokkal kapcsolatos kártalanítási kérdések végleges rendezéséig azokat a magyar állampolgárokat, akiknek valamely javuk, joguk, vagy érdekük a békeszerződés 194. cikk vagy X. részének 4. címe értelmében valamely szövetséges vagy társult hatalom rendelkezése alá jut, különös méltánylást érdemlő esetekben az illető miniszterrel egyetértve, *méltányos segélyben részesíthesse* abban az esetben, ha a segélyezett a békeszerződés rendelkezései alapján oly mértékben károsodott, hogy károsodása vagyoni romlását idézi elő, és ennek meggátlását a hazai közgazdaság, különösen a hazai termelés fontos érdeke megkívánja”. Ez a rendelkezés azonban messze elmarad az anyagi igazság követelményei mögött, nem kártalanítást adván a károsultaknak, hanem csak adományt, ezt is csak különös kegyképen, és a vagyoni romlás előfeltétele esetén. Súlyosan vét tehát ez a rendezés az anyagi igazság ellen, mert az, akinek vagyonát hadisarokként elvették, nem adományért fordulhat hazájához, és nem tönkremetelétől feltételezetten, hanem kára megtérítéséért. A kincstári magánjog itt is szem elől tévesztette, hogy a szóbanforgó károk az összességet ért károk, azokért annak, akit a kár személy szerint, véletlenül ér, kártérítés adandó, de nem évtizedek után, mert ha áll az a mondás, „bis dat, qui cito dat”, áll az is, hogy semmitsem ad, aki évtizedek után ad.

Ami a most ismertetett három körben a hitelezők irányában történt megoldások igazságtalanságát elviselhetővé teszi, — kevés vigasz ugyan azoknak, akiket érint —: átmeneti voltak.

Erre az enyhítő körülményre sem hivatkozhatik azonban egy másik jogi rendezés, amely már állandó intézményévé vált jogrendünknek, nevezetesen a közkövetelések miatt történt végrehajtás elleni igényper. Ez az intézmény, melyet a köztörvényivel szemben *kincstári igénypernek* mondhatunk, olyan diametriálisan került szembe a tulajdonjog egyébként szentnek mondott elvével, hogy már-már alig lehet hinni létezésében. A más személy ellen vezetett végrehajtás folytán tulajdonjogában sértett fél igénykeresettel kérheti a tulajdonát képező ingóknak végrehajtási zár alól való feloldását. Kell, hogy így legyen, merthiszen a tulajdonjognak éppen lényegét az teszi, hogy ami az enyém, az csak az én tartozásomért vehető igénybe (bérnél magyarázza az ősrégi kivételt az ingó eltartottsága, egyébként is a tendencia e kivételt is szűkíti, I. M. T. 1503. §.). És

mit tesz az állam? Közkövetelései tekintetében felépített egy olyan rendszert (1920: XXIII. t.-c. 100. §., 1923: VII. t.-c. 48. §.), amely a tulajdonjog sérelmével mitsem törődve, kimondja, hogy „a köztartozások miatt vezetett foglaláskor a hátralékos vagy helyette fizetésre kötelezett személy-nél vagy annak lakásában lefoglalt ingóságoknak zár alól feloldása céljából igénykeresetnek nincs helye.” Bizomány, tulajdonfenntartás, stb. jogcímeiről nem is beszélek, de ha az inkasszáns beszedi szolgálatadója pénzeit, ha barátomtól esete hegedümet nem viszem el, és másnap ezeket lefoglalják az inkasszáns, barátom adójába —, igényelni nem lehet, mert a közadóhátralékos lakásába bár átmenetileg kerülő ingók feloldásának helye nincs. Láttam családi békét felborulni, existenciákat összeomlani ezen a törvényen. A fiatal férj odaköltözött apósa lakásába. Mint a mételyt, hozta magával régi, bukott vállalatából fennmaradt mindenféle OTI. és egyéb köztartozásait, merthízen mostmár az ő lakása is az lévén, amely eddig apósáé volt, a mostmár közadóhátralékos lakásán történt foglalással szemben az após eredménnyel igényelni nem tudott. Láttam férj és feleség különélésének bekövetkezését e törvény miatt, mert a feleség a korábban kelt köztartozás ellen nem tudott másképp védekezni, mint hogy férjével a tényleges együttlakást megszüntette. Tudok példát arra, hogy az árverésen vett ingókat, amelyeket az árverési vevő azonnal elvinni nem tudott, másnap az árverést szenvedett lakásán adójába újból lefoglalták, és a vevő ezeket kiigényelni nem tudta. Ezt a jogintézményt laikusokkal, akiknek jogérzete a tulajdonjog alapján alakult ki, elhítni nem is lehet. Jogi percipiálóképességük nem ad hitelt annak, hogy tulajdonjogukat nem lehet ilyen foglalás alól kimenteni. Úgy vannak ezzel a jogi szörnyszülött intézménnyel, mint a vidéki atyafi, aki amikor egyik furcsább állattól a másikhöz vezette kisleányát az állatkertben, az éppen száját kitató vizilóhoz érkezve, kisleányát mindjárt karonragadta és továbbvitte, mondván: „Gyerünk innen Pista fiam, hiszen ez már nem is igaz!”

Bizonyára nem akarta a jogalkotás, hogy a közadóhátralékos köztartozásáért idegen emberek, idegen holmik feleljenek, de akár akarta, akár nem, preterintencionálisan mégis idevezetett a kincstári igényper intézménye, amelyet létesítésének oka legfeljebb magyaráz, de nem ment. Ez az ok: a védekezés szükségessége. Láta a kincstár, amit a szegény hitelező napról-napra tapasztal a saját bőrén, hogy alaptalan igényperekkel huzzák ki lába alól a fedezetet, és védekezni nem tud ellene. Nem tud, merthízen az igénylő bizonyít, márpedig az igénylő tud bizonyítani. Erre mondja mármost az állam: ez jó lehet nektek, vagy legalábbis kell,

hogy jó legyen, — mert okosabbat nem tudok —, de nekem nem felel meg és magamra nem is akceptálom.

Ilyen könnyen és egyszerűen azonban a dolgot elintézni nem lehet. Nem lehet ugyanis a tulajdonjog elvén felépült államban harmadik személyek tulajdonjogát ennyire flagránsan sérteni, és nem lehet kettős mértékkel, még hozzá ennyire végletesen kettős mértékkel mérni: köztörvényi viszonylatban az adós tulajdonát is kicsúsztatni hagyni, emitt meg a nyilvánvalóan másét is elvenni. Pláne amikor az önvédelem sem tesz ilyen rendelkezéseket szükségessé. Azért ugyanis, mert az igényper így, amint van, nem jó, nem kell és nem szabad benne elrontani azt, ami helyes: az anyagi jogot (feloldási igény tulajdonjog alapján), hanem azt kell kijavítani, ami rossz benne. Mivel pedig a nevetségesen könnyű bizonyításban van a hiba, itt kell a dolgot megfogni, vagyis a kincstári igénypernek nem a tulajdonjoggal kell csődöt mondatni, hanem a tanubizonyítással. A logikus az lett volna, hogy kötött bizonyítási rendszert ír elő a törvény a kincstári és általában az igényperben. Gondolok itt az okirati bizonyításra, általában az okirati kényszerre, és a különböző mindenféle kötelező lajstromok bevezetésére. A részletes indokolás messzire vezetne, csak utalok az utóbbi évek érzében megnyilvánuló kívánalmaira, amelyek szkeptikusan fordulnak el a tanubizonyítástól, és hangsúlyozzák, hogy az írást nem azért találták ki, hogy az előnyeit és az általa nyújtott biztonságot ne élvezzük. Ha meglesz az okirati kényszer, és ha lajstromok fogják feltüntetni a tulajdonjogfenntartású gépeket, üzletberendezési és egyéb ingókat ha az előjárásokon nemcsak azt fogjuk látni, kinek nevében áll az iparigazolvány, hanem hogy kié az üzlet, kié a berendezés stb., egész gazdasági életünk óriásit fog nyerni szoliditásban és megbízhatóságban, és nem lehet azokat ma ezének, és ugyanaznap más helyen másénak állítani. Ezt kell megvalósítani, és akkor nem kell majd a kincstári követelésen az anyagi igazság súlyos sérelmei árán segíteni és a magánhitelező követelése nem marad védtelen.

Más ilyen, a közkövetelések behajtásának az anyagi jog sérelmével erőszakosan fedezetet teremtő törvényi rendelkezések azok, amelyeket az *üzemutód* felelősségére vonatkozóan állítanak fel egyes jogszabályok. Szintén példái a jog nélküli vagy méginkább: jogellenes jognak. A kereskedelmi üzlet átruházásáról szóló 1908:LVII. t.-c. element a hitelező védelmében a legszélső határig, ameddig el lehet menni akkor, amikor a mi jogérzetünk szerint feleltetni lehet és kell is az üzletfolytatót az üzletelőd üzleti tartozásaiért, előfeltételként állítván fel az üzletelőd és üzletutódnak akármiféle formában, bár csak per facta con-

cludentia nyilvánvaló megegyezését arranézve, hogy utóbbi az előbbi üzletét folytatni fogja. Az 1923: VII. t.-c. 70. §. 1. bek.-e még ennek megfelelően állapította meg az üzlet-utódnak a köztartozásokért való felelősségét, kimondván, hogy „kereskedelmi üzleteknek szerződés útján való átruházása esetében az átvevő új tulajdonos felelős az átruházott üzletből eredő köztartozásokért“. Azonban a betegségi és baleseti biztosításról szóló 1927: XXI. t.-c. 26. §. ut. bekezdése, továbbá az öregség, rokkantság, özvegyiség, árvaság esetére szóló kötelező biztosítás tárgyában kelt 1928: XL. t.-c. 27. §. 6. bek.-e már jóval tovább mentek. Kimondották ugyanis, hogy az e törvények által előírt járulékokért, póttjárulékokért, és a munkaadót az ezen törvények alapján az intézet javára terhelő megtérítésekért az üzemutódok az eredeti munkaadóval egyetemlegesen felelnek, hozzátéve mindjárt, hogy az üzemutódlást az üzemnek az eredeti adós üzemével való *azonossága* esetén a szerzés jogcíme tekintet nélkül meg kell állapítani“. E törvények szerint a felelősségnek egyedüli előfeltétele tehát az üzemazonosság, és emellett minden, tehát az is közömbös, hogy a felelőssé tett második személy az elsővel akár kifejezetten, akár pedig a jelekből megállapíthatóan csakugyan megegyezett-e abban, hogy üzletét folytatni fogja.

Ami tehát az üzletátruházási törvényben a lényeges volt: az előddel az üzlet folytatásában való megegyezés, és ami ennél fogva jogérzetünk szerint jogalapot adott a felelősség konstituálhatására, az már közömbös e törvények szerint, aminthogy a Munkásbiztosítási felsőbíróság 1928. végén hozott 8. sz. jogegységi döntvénye ki is mondta, hogy „a munkaadók a betegségi és balesetbiztosítási járulékokért, póttjárulékokért, balesetbiztosítási díjakért és a munkaadót terhelő megtérítésekért az eredeti munkaadóval való egyetemleges felelőssége szempontjából az üzemutódlást nemcsak abban az esetben lehet megállapítani, ha a későbbi üzemtulajdonos az üzemet az említett munkásbiztosítási köztartozásokkal hátralékos munkaadótól *megszerezte*, hanem az üzemutódlás az üzemnek és üzemelődtől *megszerzése (átzállás) nélkül is megállapítható* az üzemazonosság bizonyítására alkalmas egyéb ténykörülmények alapján.“ Ha tehát a fűszeres helyébe fűszeres jön, habár az elsőnek üzletéhez semmi köze (új bérlet, időbeli hézag, új berendezés, más árúk, más üzleti kapcsolatok, az elsőt elárverezték, stb., stb.), felelőssége adva van. Am fűszeres helyébe még jöhet más is, de kávéház, színház, malomüzem stb. helyébe nehezen, vagy legalább is csak nagy gazdasági értékpusztulás árán, mert berendezésüket el kell kótyavetelni, sőt a malmot, — amely nem is alakítható át, —

bátran le lehet rombolni, ha az előd abból eredő köztartozása nagy, mert józan ember abban az üzemet nem folytathatja. Hogy ez a szabályozás igazságtalan, célszerűtlen, és gazdaságellenes, bővebb indokolásra nem szorul.

Végrehajtási törvényünk nem megy el a hitelezők érdekeinek védelmében addig a kívánatos és szélső határig, ameddig az adós minden méltányolható érdekének szemeltartása mellett is el kellene mennie, és ameddig — és ez is mutatja a kétféle mértékkel mérést — a közadókezelési törvény végrehajtási rendelkezései egynéhány ponton el is mennek. Hogy miért ne foglalhassam le adósom aranyóráját, más értéktárgyát, a nála levő pénzt azért, mert az nem éjjeli szekrényén van, hanem rajta, vagy zsebében, hogy miért ne szólíthassa fel a végrehajtó az adóst zsebei kiürítésére, ha a követelésre nincs egyéb fedezet, nem lehet belátni, aminthogy a már több ízben hivatkozott közadókezelési törvény 29. §-a ezt nem is látja be, és mindezt szépen meg is engedi.

Amíg viszont ezekben a rendelkezésekben a parallellizmus a *magánhitelező* kárára üt ki, addig másokban az *adós* helyzetét szorítja meg indokolatlanul a közadókezelési törvény szemben a végrehajtásával, így pld. akkor, amikor bizonyos köztartozások behajtására irányuló foglalással szemben nem ismer létminimumot, és a fizetést *korlátlanul* lefoglalhatónak mondja (45. §. 1. pont), vagy amikor mellőzi a Végrehajtási novella 2. §. 17. pontjában körülírt mentességek a közadókezelési törvénybe való átvételét.

A már többször hivatkozott közadókezelési törvény 77. §. 1. bek.-e szerint a köztartozások miatt a csődnyitást megelőzően szerzett zálogjogok a Csődtörvény alapján meg nem támadhatók. Ha a Csődtörvény vonatkozó rendelkezései szerint a fizetéseképtelenség alatti külön kielégítési jog szerzése érvényesnek el nem ismerhető, nem indokolt az ezen szabálytól való eltérés ezen viszonylatban sem.

A közadókezelési törvény 21. §. 1. bekezdése szerint 8% volt a késedelmi kamat, újabb rendeletek szerint 12%. Az adómérséklésről szóló 1927:V. t.-c. koncedálja, hogy ez kétségtelenül súlyos, azt mondja azonban, hogy mérsékelni nem lehet, mert kisebb késedelmi kamat előírása esetén a hátralékos nem fizetne, máshol gyümölcsöttené inkább pénzét, és ezért tartja fenn a szerinte is túlzottan magas késedelmi kamatot. Vajjon a magánkövetelésekre mindez nem áll-e fenn? Vajjon ott az 5%-ok megítélése nem csábítja-e az adóst a nemfizetésre?

Az 1931:XX. t.-c.-be iktatott kartelltörvény 9. §. 4. bek.-e kimondja, hogy a kincstári jogügyi igazgatóság által

indított ú. n. közérdekű perben a felperes államkincstárt az alperes költségeiben akkor sem lehet elmarasztalni, ha a bíróság a keresetet elutasítja. A Pp. költségviselési alapelvének e körben való félreállítását semmiképp sem indokolt. Pesti argóval szólva: hogy jön felperes ahhoz, hogy kockázatmentesen pereljen és hogy jön alperes ahhoz, hogy az ő nyakán maradjon a költség, ha a pert nem ő okozta? Ugyanezen §. utolsó bekezdése szerint a kincstár ellen a hatóságoknak e törvény értelmében tett intézkedéseiből kifolyólag nem lehet kártérítési követelést érvényesíteni. Olyan jogtétel, amelynek helytállóságát nem lehet belátni.

A legutóbbi törvények és rendeletek (1930: XXXIV. t.-c. 74. §., 1931: VIII. t.-c. 14. §., 5610/1931. M. E. sz. r. és 2124. §.) végrehajtást korlátozó, akadályozó és kizáró rendelkezései (fedezeti elv, terhelési határ) csak a magánhitelezők követeléseire állanak fenn, a közkövetelésekre nem. A gazdamoratórium rendelet (3800/1932. M. E. sz. r.) a közkövetelések behajtását nem akadályozza, sőt megszüadítván az adóst a magánhitelezők ostromától, konkurenciamentesen teszi behajthatóvá a közhatalóságok követeléseit. A gazda moratóriumot kap, de csak a magánhitelezők kontójára. Szuppozíció: az állam nem adhat halasztást, mert pénzre van szüksége, a magánhitelező igen, mert — úgy látszik — nélkülözheti kinnlevőségeit.

És hogy még csak a legutóbbi hetekben életbelépett egyik törvényre hivatkozzunk: A kincstári magánjog egyik jelensége a társadalombiztosítási bíraskodásról szóló 1932: IV. t.-c. 19. §. utolsó bekezdésének azon rendelkezése, amely szerint a biztosítottak a biztosító intézettől járó követeléseit tárgyzó azon pereiben, amelynek tényállása egyszerű, vagy amelynek tárgya csekély, a bíróság az idézésben figyelmeztetheti felet, hogy a képviseltetésével felmerülő költség megtérítésére nem számíthat. Ez a jogszabály is sérti jogunk alapelveit, és egyébként is aggályos. Ha ugyanis az intézet megtagadta már a táppénz, segély, stb. folyósítását, nem lehet, — pláne rendszerint egyszerű — emberektől kívánni, hogy jogsegélyt ne vegyenek ilyenkor igénybe, hiszen elutasító határozat van kezükön; ha pedig igénybe vesznek ügyvédi képviseletet, nem lehet kívánni, hogy azon eljárás költségei, amelyek szükségesek ahhoz, hogy igazukhoz jussanak, az ő terhük maradjon, holott a költség felmerülésére a MABI vagy OTI elutasító határozata adott okot. De lehetetlen feladat elé állítja e törvényhely a bíróságot is, mert hiszen az ilyen felhívású idézéssel a bíróság tulajdonképp leszögezte magát a marasztaló ítélethez, és ha már most felperest ilyen idézés dacára mégis elutasítaná, a bíróság a felperest tulajdonképpen meg-

téveszti, mert felperes abban bizva nem vallott ügyvédet, hogy az ügy egyszerű, és követelését úgyszólván megítélik.

Nagyonis soká lehetne folytatni — sajnos —, a példák felsorolását, csak lapozni kell törvény és rendelettárunkban. Miután azonban az ismertetést be kell fejezmem, elhagyom a példákat, és összegezek:

A kincstári magánjognak az általános magánjog megfelelő rendelkezéseitől eltérő parallel rendelkezései túlnyomó esetben igazságtalanok. Nem egyenlően bírálják el az egyént és az államot mint jogalanyokat ott, ahol az egyenlő elbírálás az anyagi igazság követelménye volna. Jogszabályainak belső tartalma a szanalás elvének van alárendelve. Alapelve: „Je prends mon bien, ou je le trouve”. Fiskalitási szempontok irányadók rendelkezéseiben.

Am ha a szanalás és takarékoság nagyon szép erény és maxima is, jogviszonyokat és jogi differenciákat szanalási elvek alapján az egyesek kárára és a jog ellenére elintézni nem lehet. Ha pedig az állam igénybe is veszi a szükségparagrafust, az anyagi joggal szembenálló jogelveket ez alapon sem szabad *állandó* érvénnyel felruházni. Végül: az eltérő elbírálások nem felelnek meg az osztó igazságnak. A polgárt, aki a kétféle mértéket látja, — amely még hozzá sohasem neki kedvez —, nem a törvény tiszteletére tanítja.

Ennek az irányzatnak, amely nem egyezik a jogállam eszméjével, tovább folytatódnia nem szabad. Amit és amily gyorsan csak lehet, le kell bontani, mert az általános és kincstári magánjog közötti szakadék máris igen nagy és ebbe a szakadékba hovatovább beletemetődik a jog-egyenlőség eszméje.

A parallellizmus megszüntetése az osztó igazság sűrűs posztulátuma: Az állam, mint adós is teljesítse kötelezettségeit és mint hitelező se vándikáljon magának több jogot, mint amennyit más hitelezőnek ad.

Kettős törvényes atyaság és a gyermek megtámadási joga.

Irtá: *Dr. Komin Ferenc.*

Bevezetés.

A századforduló a jogirodalomban előtérbe helyezte a gyermek törvényességének a kérdését. Az osztrák polgári törvénykönyv megalkotásának százéves jubileuma alkalmából többek között a gyermek törvényességének a szabályozását újabb vizsgálat és kritika tárgyává teszik. Ujra előkerülnek a poros akták: a törvénykönyv tervezetei, indokolásai, de a megalkotása